

NASZE SZEŚCIOLECIE

(1899—1904).

PRZEGLĄD I ROZBIÓR DZIAŁALNOŚCI
oraz zamiary na przyszłość.

NAPISAŁ

ERAZM MAJEWSKI.

Nr. 8428.

Odbitka z t. XVIII „Wisły”.

*Rożanowski
Kierocimowski
i Antona.*

8428.

B.P im. Ł.

WARSZAWA.

Drukarnia Rubieszewskiego i Wrotnowskiego, Nowy-Świat 34.

1905.

*133848
2016697*

1000897464

Дозволено Цензурою.
Варшава, 8 Января 1905 года.

050+070 J (438) (021) 18/13"

1-111/11/48

NASZE SZESZCIOLECIE

(1899—1904)

PRZEGLĄD I ROZBIÓR DZIAŁALNOŚCI

ORAZ ZAMIARY NA PRZYSZŁOŚĆ.

Osiemnaście lat dobiega od czasu, jak „Wisła“ wychodzi, a sześć lat od czasu, jak wychodzi pod naszym kierunkiem.

Główna waga czasopisma od samego niemal początku spoczęła na Etnografji polskiej i na Folklorze, czyli mówiąc ogólniej — na Etnologii, a chociaż Antropologja fizyczna i Archeologja wchodziły zawsze do programu, jednak zajmowały tu stanowisko drugorzędne.

Działo się to w części dla małej liczby zajmujących się temi naukami badaczy, ale także i dlatego, że sama Etnologja, dzięki niestrudzonej energji i zabiegom właściwego twórcy „Wisły“, Karłowicza, dostarczała tyle materiału, że trudno było pomieścić w ograniczonych ramach czasopisma, słabo popieranego materialnie, prace, napływające do tego jednego działu.

Karłowicz wyrobił tak liczny i ruchliwy zastęp pracowników, że „Wisła“ w Warszawie stała się poważnym ogniskiem etnograficznym, tym tylko różniącym się od ognisk w Krakowie, a później i we Lwowie (Komisja antropologiczna Akademji Umiejętności ze swym organem „Materjały“ i Towarzystwo ludoznawcze z jego organem „Lud“), że skupia owoce działalności autorów, pracujących w odosobnieniu, gdy w tamtych panuje organizacja, ułatwiająca wszelką pracę.

Objąwszy kierownictwo czasopisma, staraliśmy się trzymać jak najściślej przekazanej nam tradycji i programu, staraliśmy się również powiększać zastęp współpracowników, przypominaliśmy główne zadania i, nie zniechęcając nawet początkujących, dbaliśmy o to,

aby przyczynki nie były powtórzeniami, aby materiał był zawsze wiarogodny i przydatny do użytkowania w przyszłości.

W wykonaniu tych zadań pomnożyliśmy w tym czasie dorobek „Wisły“ o 6 tomów, obejmujących bez mała 5000 stron druku. Ilość to, jak na nasze stosunki naukowe, poważna, i świadczy ona o nie-słabnącym ruchu na polu ludoznawstwa, zwłaszcza, jeśli będziemy sądzić przez porównanie, jeśli zważymy, że w takim samym okresie (1898—1903) organ Towarzystwa ludoznawczego przysporzył literaturze bez mała połowę tej ilości, sekcja zaś antropologiczna Akademii wydrukowała w „Materiałach“ (t. I—VI) 1976 stron. Okazuje się z tego, że „Wisła“ i teraz, podobnie jak dawniej, pod względem obfitości dostarczanego nauce materiału zajmuje stanowisko przodujące. Z tą okolicznością należy się rachować, aby siły, gromadzące się około „Wisły“, użytkować najkorzystniej; pora też rozpatrzyć się w jej dorobku.

Każdy rzut oka wstecz, każdy bilans rezultatów pracy celowej bywa zawsze pożyteczny; nim więc zamknijemy 18-letni okres istnienia „Wisły“, pragniemy dokonać obrachunku i przeglądu za ostatnie sześćdziesiąt lat, za które jesteśmy odpowiedzialni, aby rozpatrzyć się w szczegółach wykonania programu, dostrzec mocne i słabe jego strony i nie tylko odpowiedzieć sobie na pytanie: cośmy zrobili, lecz wytknąć sobie najbliższe i najpilniejsze zadania na przyszłość.

Wprawdzie krytyka tak krajowa, jak zagraniczna, uspokaja nasze obawy, nie stawia nam żadnych poważniejszych dezyderatów, ani zarzutów, owszem po dawnemu łaskawie i pochlebnie wita nasze usiłowania, zachęcając do kroczenia po obranej drodze. Ale nie opierajmy na tych pobłażliwych sądach naszego własnego, nie bierzmy wyroków nawet fachowej krytyki zbyt literalnie, mając na uwadze, że pragnie ona gorąco tylko dobra nauki, więc usiłuje zawsze pobudzać i zachęcać, a nigdy nie zniechęcać stawianiem nadmiernych żądań, którym może niełatwo byłoby sprostać. Musimy więc sami dla siebie być bardziej wymagającymi i strzec się optymizmu oraz zaufania, że wszystko dzieje się dobrze, jak dźiać się powinno.

Pomimo tych, nawiasem rzuconych refleksji, nie będziemy tutaj oceniali krytycznie wartości naukowej prac, umieszczonych w „Wiśle.“ Nie do nas to należy, a przytym nie z punktu widzenia krytyki rzeczowej dokonamy naszego przeglądu. Nam chodzi o co innego.

Pragniemy drogą prostego usystematyzowania artykułów według przedmiotów i głównej treści, drogą błyskawicznego przeglądu

dorobku przekonać się, w jakim kierunku płynęła najsilniejsza fala pracy, w jakich zaś powinna być wzmocniona, jakim potrzebom przez tych lat 6 nasi współpracownicy uczynili zadość, a jakie oczekują jeszcze na zaspokojenie. Pragniemy uświadomić się co do najpilniejszych potrzeb na przyszłość — to powód jeden; drugim powodem, dla którego pragniemy podsumować niejako dotychczasową działalność „Wisły“, jest okoliczność, że wyrobiwszy sobie pogląd własny na najpilniejsze potrzeby naszej etnografji i na obecne zadania „Wisły“, pragniemy pogląd ten tutaj wypowiedzieć, zwłaszcza, że rychło wypadnie nam, dla braku czasu i sił, lubo z żalem, złożyć ster „Wisły“ w inne ręce; nim zaś to nastąpi, chcielibyśmy w roku przyszłym wprowadzić jeszcze w wykonanie zmiany, będące wynikiem naszego rozważania.

I.

SYSTEMATYCZNY PRZEGLĄD TREŚCI „WISŁY“

z lat 1899—1904 (tomy XIII—XVIII).

Na treść sześciu roczników „Wisły“ złożyło się 156 autorów, którzy dali ogółem 408 prac i przyczynków, nie licząc w tym drobnych notatek. Prócz tego umieściliśmy 290 sprawozdań z książek i czasopism, dostarczonych nam przez 32 sprawozdawców i krytyków.

Prace te i przyczynki, według treści, dzielą się jak następuje:

A. ANTROPOLOGJA, ETNOLOGJA, PRAHISTORJA.

Bordier A. 17 *). Spostrzeżenia o rysunku u zwyrodniałych, pierwotnych i dzieci. (Przekł. M. Massoniusa.)

Buschan J. 13. Kuchnia przeddziejowa.

Jabłonowski Ant. 18. Kilka słów z powodu art. P. Sterlinga p. t. „Koczownictwo czy osiadłość.“

* *Lang A.* 18. Początek nazwisk i wierzeń totemowych. (Przekład z ang. Z. A. Kowerskiej.)

*) Liczba przy nazwisku oznacza tom, w którym artykuł się mieści; gwiazdka oznacza pracę większych rozmiarów.

- * *Majewski E.* 16. Rozprawy antropologów germańskich na temat dziejów przedhistorycznych słowiańsko-germańskich.
- * — 17. Pochodzenie Maku (*Papaver somniferum*) i jego nazwisk.
- 17. „Mogiła Królewska“ pod Seddinem.
- Olechnowicz Wł.* 16. Kilka słów o typie polskim w ogólności, a lubelskim w szczególności.
- * — 15, 16. Rasy Europy i wzajemny ich stosunek dziejowy.
- Paprzyca H.* 13. Kopiec w Sieklukach.
- * *Reinach S.* 15. Archeologja celtycka. (Przeł. z franc. L. M.)
- Rutkowski L.* 17. Obecna ludność powiatu Płońskiego.
- Sterling P.* 15. Przyczynek do badań nad początkiem kultu silnych.
- 18. Koczownictwo czy osiadłość?
- Stotylwo K.* 17. Czaszka z Raginian.
- 18. Mózg, a uzdolnienia rasowe.
- Talko-Hryniewicz.* 16. Słów kilka ze stanowiska antropologicznego w kwestji pochodzenia Słowian.
- * *Zaborowski Z.* 16. Słowianie pod względem rasy. (Przeł. z franc.
- Witort.* 13. Ślady ustroju matryarchalnego na Litwie. [L. Maj.)

B. GIEOGRAFJA, HISTORIA, STATYSTYKA LUDNOŚCI POLSKIEJ.

- * *Chudziński A.* 17. Brodnica w XVII wieku.
- Cz.* 16. Ze statystyki stosunków narodowościowych w Poznańskim i Prusiech Zachodnich.
- Gozdawa Marek.* 16. Obszar dawnego powiatu Kamienieckiego.
- * *Janowski Benon.* 17. O kształcie osad.
- * *Lazęga R.* 15. Powiat Brodnicki (z mapką).
- Lopaciński H.* 16. Dawniejsze podziały administracyjne gub. Lubelskiej (z mapką).
- * *Majewski E.* 18. Polska w wyobraźni geografów średniowiecznych.
- * *Nałkowski W.* 13, 14. Kronika geograficzna.
- 14. Sfinks tatrzański.
- Radziukiński.* 13. Dusia (z mapką).
- * *Smólski G.* 14. Z wycieczki na Mazowsze pruskie.
- Tetzner.* 14. Pobrzeże Liwca (Liw, Węgrów).
- * *W. B.* 14. Ludność polska w ziemi Chełmińsko-Michałowskiej.
- Wasilewski L.* 14. Z dziejów zachodniej granicy etnograficznej słowiańskiej.

- Wiercieński H.* 15. Przyczynek do osiadłości kraju naszego.
Wierzbowski E. 16. Grobisko w Krupem (z rysunkiem).
Witanowski M. R. 13. Z wycieczki na Podlasie.

C. ETNOGRAFIA I FOLKLOR.

I. Prace, zmierzające do zbierania i porządkowania materiałów ludoznawczych.

(Teorja, wykłady, odezwy, kwestjonariusze, pytania.)

- Bezimiennie. 15. Kwestjonariusz dla zbierających przesady lecznicze
ludu polskiego.
Ciszewski St. 14. Odezwa, wzywająca o nadsyłanie nazw topogra-
ficznych (powtórzenie).
Dzierżyński Ign. 17. Mapa okolic badanych pod względem antro-
Karłowicz J. 14. A pochylone. (Odezwa.) [pologicznym].
 — 15. Mazurzenie. (Odezwa.)
 — 14. Chata. (Odezwa, powtórzenie).
 * — 15. (Król.) Najnowsze kierunki badań mitologicznych.
Klinger W. 18. Pierwotne znaczenie figury koguta.
 Komisja antropologiczna Ak. Um. w Kr. 14. W sprawie ubiorów
ludu polskiego. (Odezwa.)
Korczak-Chodorowski. 18. U źródła.
Łopaciński H. 14. Bibliografia prac etnogr. o chlebie.
 — 15. Program działu naukowego (antropologja, prahistorja, kra-
joznawstwo, ludoznawstwo) na Wyst. roln.-przem. w Lubl. 1901.
Majewski E. 17. Kilka słów od redakcji do niektórych współpra-
 — 14. Co i jak fotografować na użytek Etnografji. [cowników].
 * — 18. Nasze sześćciolecie, przegląd i rozbiór działalności oraz za-
miary na przyszłość.
Nabłmorski dr. 17. W sprawie mapy etnograficznej.
Petrów A. 14. Odezwa w sprawie pisma obrazowego, wrębów, kar-
bów, nacięć, zastępujących pismo. (Powtórzenie.)
 Redakcja. 14. Kluka (kula). (Prośba o wiadomości.)
Strzelecki A. 13. Materiały do bibliografji polskiej.
Szober St. 16. Kwestjonariusz do djalektologii polskiej.
Thomas. 14. Kwestjonariusz o zabobonach, przywiązanych do zwie-
 Towarzystwo „Polska sztuka stosowana“. 16. (Odezwa.) [rząt].

- * *Witanowski M. R.* 13, 14, 16, 17. Etnografja w Słowniku Gieograficznym (treść 10-iu tomów).
Zakrzewski Ad. 14. Nasz obszar etnograficzny. Program zbierania wiadomości, dotycz. terytorjum, zamieszkanego przez narodo-
Zawiliński R. 15. Jak zapisywać utwory ludowe? [wość polską.
 — 14. O potrzebie mapy etnograficznej polskiej.

II. Opracowania metodyczne materiałów już zebranych. Rozbiory i syntezy.

- Karłowicz J.* 14. Środkowość polszczyzny.
 * *Klinger W.* 18. Do sporu o folklor.
Majewski E. 13. Nietoperz w pojęciach i prakt. nasz. ludu.
 — 13. Sowa w mowie i pojęciach ludu naszego.
 — 14. Bez i hebd, ich folklor oraz historia nazwisk.
 * — 14. Rodzina Kruków (Corvidae).
 — 15. Pszczoła (*Apis mellifica*).
 * — i *Jarecki*. 17. Bydło (*Pecus, bos, vacca, vitulus*) w mowie, pojęciach i praktykach ludu polskiego.
Mukowski W. 14. Dożywocie.
 * *Małewski B.* 18. Próba charakterystyki ubiorów ludu polskiego.
 * *Paprzycza H.* 16. Poglądy religijne przodków naszych. Djabeł przed XVI w.

III. Materiały etnograficzne ogólne i o treści mieszanej. Ogólne charakterystyki ludności pewnych okolic.

- Bugiel W.* 18. Materiały ludoznawcze w pamiętn. Paska.
Derewińska Am. 13. Nad granicą pruską.
 * *Dąbrowska St.* 18. Wieś Żabno, pow. Krasnostawski.
Ciechomska W. 15. Mazury z pod Kamienia.
 * *Grajnert J.* 17. Notatki o wsi Topoli (pow. Łęczycki).
 * *Jaskłowski W. J.* 18. Wieś Mníchów w pow. Jędrzejowskim.
Koźmian Wł. 16. Kilka słów o mieszkańcach par. Krzczonów (z rysunkami typów lud.)
Magiera J. 15. Pocalunek w życiu wieśniaka.
 * *Nadmorski dr.* 16. Polabianie i Słowińcy.

- Parczewski A.* 13. Potomkowie Słowian w Hanowerskim.
Radziukiński J. 14. Dzuki.
Rajski-Kietlicz. 13. Kilka bajek i śpiewek z Małopolski.
Rokossowska Z. 13. Chleb, jego znaczenie w przesądach, lecznictwie i codz. życiu, zebr. na Wołyniu (wsł Jurkowszczyzna).
Rumelówna A. 16, 17. Z mili kwadratowej obszaru nad rzeczką
Sudkowski Ig. 17. Lud okolicy Kowala. [Kossówką.
 — 17. Szlachta drobna w pow. Płockim i Płońskim.
Saloni Al. 13. Lud wiejski w okolicach Przeworska.
 * *Smółski G.* 15. O Kaszubach nadlebiańskich.
 * *Staniszewska Z.* 16. Wieś Studzianki.
Świdziński R. 16. Przyczynki ludoznawcze z gm. Skierbieszów (pow.
Waurzeniecki M. 16. Wieś Prandocin. [Zamojski).
 — 16. Ze wsi Lelowie.
Witowt. 18. Chleb.
Zawiliński R. 13. Drobiazgi ludoznawcze z pow. Wielickiego.
Zbiorowe. 16. Nieco o pożywieniu ludu wiejsk. w Lubelskim.

IV. Materiały szczegółowe.

1. Mowa (gwaroznawstwo).

- Górka St.* 15. Skulscy ochweśnicy (gwara obraźników).
J. K. 17. Przyczynek do gwary uczniowskiej z Warszawy.
Łopaciński H. 16. Ą (pochylone) w Lubelskim.
 — 16. Mazurzenie w Lubelskim.
Magiera J. 15. Uwagi nad przyswojeniami w gwarach naszych.
Milewska J. 16. Mazurzenie we wsi Rembówku.
Nitsch K. 17. W sprawie nazwy maku.
Petrowowa J. 16. Wzorce mowy... w gub. Kowieńskiej.
Piątkowska Ig. 17. Mazurzenie we wsi Smardzewie pow. Sieradzki.
Rutkowski L. 15. Mazurzenie w Turowie.
Sawicka St. 15. Mazurzenie w Lukowskim.
Wolanowski Ig. 16. Gwara uczniów lubelskich.

a) Nazwy, imiona, przezwiska.

- Dzikowski.* 16. Nazwa mieszkańców gminy Modliborzyce.
H. E. 16. Przewiska mieszkańców parafji Boisk (gub. Lub.)
Kucz M. 14. Pieprzówki i Piszczele (pochodzenie nazw).

Pracki W. 17. Piekut (zapomniana nazwa).

Rutkowski L. 15. Nazwy topogr. z pow. Płockiego, gm. Lubki.

Sikorski N. 15. O nazwach rodowych ludu tarnowskiego.

Skawińska Mar. 15. „ „ „ Janowsk., „ Brzozówka.

Skulski E. 15. „ „ „ Zamojsk., „ Wysokie.

Świdłowa i Skawińska. 16. Nazwa mieszkańców wsi Wierzchowiska.

Wawrzeniecki M. 13. „Szwedzki dół“ w Rawie.

— 14. Nazwy topograficzne: Przestańsko.

Witanowski R. M. 15. Nazwy topograficzne.

Drobne przyczynki: *Poleszaka, Przegalińskiego, ks. Metelskiego, Dzikowskiego, Jaroszka, Dąbrowskiej, Miłowicza, Weycherta, Koźmiana.* 16.

b) Nawoływania, naśladowanie głosów zwierząt.

Drobne przyczynki: 16. *Dzikowskiego, Jaroszka, Maciąga, Maja, ks. Metelskiego, Świdłowej, Skawińskiej, Szeuca.*

W. Grab. 15. Tłumaczenie lud. śpiewu ptaków w Ciechanowskim.

Witowt. 18. Naśladowanie głosu zwierząt (pow. Radzyński).

Nitsch K. 17. W sprawie nazwy maku.

2. Ubiór.

Oczykowski R. 14. Opis ubrań włościanek z Księstwa Łowickiego (2 tabl. kolorowane).

Zbiorowe. 16. Kilka wiadomości o odzieży ludowej w gub. Lubels.

Typy ludowe (typ fizyczny i ubiór).

13. Typ białoruski, Tomasz Hryb.—13. Typ z okolic Wołkowyska (kobiety).—14. Typ Litwinów z Marjampolskiego.—15. Zmujdzini z okolic Upity.—15. Chłop ze wsi Mereckie (pow. Dzisieński).—16. Żebracy z okolic Kamieńca Podolskiego.—15, 16. Typy ze wsi Mereckie (pow. Dzisieński).—15. Przy kądzieli, ze wsi Mereckie.—14. Włościanie podolscy.—14. Kurpianka.—16. Typy z pow. Chełmskiego.—16. Dziad z Chełma.—14, 16. Typy lubelskie.—18. Typy mieszczan krasnostawskich.—15. Włościanie z okolic Turobina.—15. Włościanie z okolic Kazimierza nad Wisłą.—15. Żydzi z Markuszewa.—

15, 16. Typy z okolic Nowomińska (kilka tablic). — 15. Włościanki z pod Nowej Aleksandrji. — 16. Kobiety z pod Ojcowa. — 15. Gospodarz 97-letni ze wsi Zagrody. — 14. Wieśniacy z pow. Opatowskiego. — 17. Typy starców w Wojciechowie. — 17. Typy (dziewczyny) łowickie i kilkanaście innych, pomniejszych reprodukcji z fotogramów.

3. Mieszkanie, Budownictwo, Sprzęty.

- Brydziński A.* 17. Stare chaty w osadzie Firlej (pow. Łukowski)
Butrymówna M. 14. Krzyże żmujdzkie (z rys.) [(z rys.)]
Głoger Z. 14. Ości i chrapki rybackie.
H. Ł. 16. Napisy na stragarzach.
Jezierska W. 15. Młócka we wsi Mereckie (pow. Dziśnieński) (rys.)
 — 15. Orka jesienna sochą w pow. Nowomińskim (1 tabl.)
 — 15. Mlewo w Żarnach i otłukiwanie krup w stępie (pow. Dziśnieński) (2 tabl.)
Kleczyński T. 16. Napis na tablicy w pałacu Krasnobrodzkim.
Łopaciński H. 16. Okazy staropolskiego stylu budowlanego w Go-
 raju i Wrzelowcu (z rys.)
S-ki Kazim. 17. O kościółku na Borowinie.
St. W. ks. 17. Krótka wiadom. o kościele w Wojciechowie.
 — 17. Notatka o wieży w Wojciechowie.
Szukiewicz Wand. 17. Krzyże zdobne w gub. Wileńskiej (z kilku
Wawrzeniecki M. 15. Dzwonnica i wspornik (z rys.) [tabl.)
 — 15. Fragmenty budownictwa drewnian. (z rys.).
 — 17. Zabytki budownictwa drewnian. (z rys.).
 — 17. Budownictwo i zdobnictwo ludowe (z rys.).
 — 17. Okucie wozu (pow. Miechowski) (z rys.).
 — 13. Zakończenie dachów w Kieleckim (2 rys.).
 — 14. Dzwonnice stare (3 rys.).
 — 14. Stary dom w Pińczowie (1 rys.)
 — 15. Ganki (2 rys.).
Rychter Z. 16. Cerkiew drewniana w Drohobyczu (z rysunkami).
Rhamm. 15. Przyczynek do historii rozwoju śpichlerza słowiańskie-
 go (streszczenie).
Ursus. 15. Była syrnica w Szolkowie pod Wilkomierzem (rys.).
Wińcza. 16. Wnętrze chaty we wsi Mereckie (rysunek).
Witowt. 17. Chałupa drobnoszlachecka we wsi Olszewnicy (z rys.).

Zabawa Mścibój. 14. Chata w Urzędowie.

— 17. Kubki i puhary cechu mularzy w Lublinie (tabl.).
 Kilka przyczynków z Lubelskiego 16, z Kieleckiego 17.

4. **Zatrudnienia.**

Brandt J. 16. Przemysł drobny w pow. Biłgorajskim.

Czuprykowski St. 14. Biłgorajanie i sitarstwo.

Górka St. 15. Skulscy Ochweśnicy.

Mugiera J. 14. Kowale sułkowiccy.

Z. A. K. 17. Przeżytek w garncarstwie (z rysunkami).

5. **Lecznictwo** (*medyc. i weteryn.*).

Przyczynki:

Bittner Stefanja. 14.

Dyakowski. 13.

Dąbrowska St. 16. Leki we wsi

H. Ł. 16.

[Żabnie.

Korotyński L. S. 13.

Oczykowski R. 13.

Ochrymowicz. 14.

Parczewska M. 15.

Rokossovskia Z. 14.

Skalski St. 15.

Skawińska M. 15.

Stożylwo K. 17.

Wawrzeniecki M. 15.

Witanowski. 15.

Zdziarski. 13.

Zieliński. 13.

6. **Różne umiejętności i zatrudnienia,**

będące przeżytkiem dawnych czasów.

Lopaciński H. 13. Niecenie ognia przez tarcie. (Drob. wiad.)

Zdziarski St. 14. Pismo obrazowe. Trzy wiadomości z literatury.

7. **Zdobnictwo.**

Janowski Al. 14. Rysunki z piasku przed chatą.

— 16. Nalepianki łowickie.

Jurocki St. 16. Okno starego domu i krzyż mogilny (rysunki).

Młynek Lud. 15. Figurki z soli.

- Stattlerówna.* 16. Hafciarstwo ludowe w okol. Ojcowa (z rysunkami).
Stecka M. 17. Jeszcze słów kilka o wzorach hafciarstwa ludowego.
Udziela S. 14. Wzory ornamentyki ludowej (hafty na chustkach)
 — 15. Wzory ornamentyki ludowej (hafty na koszulach). [(2 tabl.).
Warchałowski J. 16. Wycinanki (z rys.).

Pisanki.

- Korotyński L. S.* 13.
Koźmian Wł. 16. Drobnny przyczynek.
Łopaciński H. 13, 14, 15, 16. Wiadomości bibliograficzne o pisankach.
Młynek L. 17. Pisanki w Galicji.
Paprzyca H. 13. O pisankach z kronik... staropolskich.
Relukeja. 15.

8. Zwyczaje, obyczaje, obrzędy.

a) Świąteczne, religijne.

- H. L.* 16. Maidło (z rys.).
Łopaciński H. 14. Rycerze przy grobie Chrystusa.
 — 13, 16, 17. Przyczynki do Sobótki.
Magiera J. 18. Wielkanoc w Sądecczyźnie.
 — 18. Wigilja w Sądecczyźnie.
Paprzyca H. 13. Przyczynek do Sobótki.
Parczewska M. 18. Obyczaje, zachowyw. podcz. świąt i obchodów
 w Bytomskim.
Paszkiewicz G. 13. Obchód Sobótki w okol. Sandomierza.
Piątkowska Ig. 15. Sobótka w okol. Sieradza.
Witanowski. 15. Drob. przycz. do Sobólki.
x. l. 13. Sobótka.
Z. A. K. 14. Przyczynek do Sobótki.
Zbiorowe. 16. Niektóre zwyczaje i obchody doroczne w Lubelskim.

b) Rodzinne (urodziny, małżeństwo, śmierć).

- Burzeński Wł.* 13. Wesele u ludu wiejsk. w okol. Sieradza.
Kibort Józ. 17. Gaś paskutinis. (Ostatnie chwile życia u Żmujdzinów.)
Kocent Br. 14. Mowa družbów na Kujawach.
Kowalewska Z. 14. Obchód weselny w pow. Wilejskim.
Kucz M. 14. Zwyczaj zawiadamiania o zgonie.
L. H. 14. Obrzęd weselny na Niżu Dnieprowym.

- L. S. K.* 16. Zaproszenie na wesele.
Lilientalowa R. 14. Zaręczyny i wesele żydowskie.
Pszczółkowska J. 17. Chrzest, zaślubiny, pogrzeb.
Rumelówna Al. 15. Obrzęd weselny we wsi Masiach.
Sawicka St. 15. Opis wesela w Biedrzychowie.
Szewc Bł. 16. Zwyczaje i obrzędy weselne we wsi Wielączy.
Zbiorowe. 16. Obrzędy religijne (chrzest, wesele, pogrzeb) w Lubels.

c) Gospodarskie i zawodowe.

- Badura W.* 16. Żniwo w wioskach par. Pobiedr i Krzęcin.

d) Prawne.

- * *Nakoneczny J.* 17, 18. Pojęcia prawne ludu w okolicy wsi Garbowa i Miesiąców (gub. Lubels.). (Odpowiedzi na kwestjonariusz Br. Grabowskiego.)

e) Szkolne.

- H. Ł.* 17. Z dawnych zwyczajów szkolnych. (Ośła czapka i ozór.)
Kucz M. 14. Gregorjanki. [obyczajności.]
Łopaciński H. 18. Z dawnych zwycz. szkoln. (Nota morum — Tablica

9. Zabawy, gry.

- Bąkowski Kl.* 15. O dawnych zabawach cechowych krakowskich.
E. M. 15. Drobnny przyczynek do art. Bąkowski. „O dawn. zab. cech.“
H. Ł. i Hempel. 16. Chodzenie z konikiem.
Milewska J. 17. Sposoby zabawiania dzieci w Ciechanowskim.
Młynek L. 13. W anioły i djabły.
Parczewska M. 18. Gry dziecięce w Kaliszu.
Rumelówna A. 17. Zabawy i gry w Masiach.
 — 18. Zabawy w Masiach.
Udziela S. 14. Zabawa w anioły i djabły.
 — 15. „Mętowania“ dzieci wielickich.

10. Pojęcia, wierzenia i praktyki.

a) Prace ogólne, mitologia, wiaroznawstwo.

- * *Rudliński Ign.* 15, 16, 17. Apokryfy judaistyczno-chrześcijańskie.

b) Materiały ogólne i treści mieszanej.

- A. W. 14. Bajka o miesiącach.
 Al. P. 14. Wierzenia ludowe a nauka.
 H. E. 16. Zakładziny domów.
 J. A. Zamówienie od wytycza i żółwia.
 Kibort Józ. 13. Wierzenia ludowe w okolicach Krzywicz (pow. Wi-
 Klarnier S. 16. Sprawy o czary w urzędach bełżyckich. [lejski].
 Lilientalowa R. 14. Przesady żydowskie.
 Magiera J. 14. Judasz i Haman.
 — 14. Wiara w sny.
 Oczykowski. 17. Dzwonienie dziewięciokrotne.
 Piątkowska Ig. 15. Pamięć o zmarłych. [Dobromilski].
 Rawita-Gawroński. 16. Zwyczaje ludowe we wsi Michowej (pow.
 Skalski St. 15. Zabobony. [dyczowa].
 Stożyk K. 16. Garść wierzeń i praktyk z pow. Owruckiego i z Ber-
 * Szukiewicz Wand. 17. Wierzenia ludowe i praktyki, zebr. w gub.
 Wawrzeński M. 13. Proces o czary w r. 1721 (dokument). [Wileński].
 — 13. Wiara w sny u Turków.
 — 15. Procesy o czary w Czechach.
 — 14. Chowanie umarłego za karę.
 Witout. 15. Kilka przesądów ze wsi Turowa (pow. Radzyński).
 Wasilewski Z. 14. Interdykt od czartów.
 Zdziarski St. 15. Skarby tatrzańskie.
 Zieliński G. J. 13. Obraz gubi duszę.
 — 14. Zwyczaje myśliwskie w Polsce.

c) Pojęcia o przyrodzie.

- Dąbrowska St. 17. O świecie i ludziach (drobna notatka).
 Kowerska Z. A. 14. Tabaka i tytuń u ludu wiejskiego.
 Piątkowska S. 14. Pojęcia astronomiczne, kosmogoniczne i meteoro-
 Rumelówna. 15. Drobnny przyczynek. [logiczne].
 Saw. St. 17. Drobnny przyczynek z pow. Łukowskiego.
 Zieliński G. J. 13. Drobnny przyczynek z Lipnoskiego.

d) Istoty nadprzyrodzone.

- Dąbrowska St. 16. Istoty świata nadprzyrodz. w Żabnie.
 Kibort J. 18. Istoty mityczne ludu Żmudzkiego.
 Maciąg M. 16. Istoty świata nadprzyrodz. w Turobinie.

Piątkowska Ign. 15. Istoty nadprzyrodzone.

— 17. Troska (z Sieradzkiego).

Sadkowski Ign. 16. Istoty św. nadprzyr. w pow. Płockim, i kilka drobnych notatek i innych.

* *Udziela S.* 13, 14. Świat nadmysłowy ludu krakowskiego.

11. Baśni, podania, opowieści, drwinkowania.

Bittner Zdz. 13. Baśni znad Srzeniawy.

— 14. Notaty z przeszłości.

Brensztejn M. 13. Kilka podań żmujdzkich.

Bugiel W. 17. Podania ludowe z Poznańskiego.

H. Ł. 14. Dlaczego w sianokosy deszcz pada? (Podanie.)

— 17. Podania ludowe o pochodz. nazwy Odrzykonia.

Janowski Al. 15. Tworząca się legienda.

Jurecki Wł. 16. Cztery podania.

Kowerska. 14. O królewiczu, co się chciał z siostrą żenić.

— 14. O chłopakach, zaklętych w ptaki.

Kucz M. 13. „O dziadku, co laźł po bobrze...”

— 13. Salve Regina.

— 14. „Jej iza“ (Iłża).

— 15. Głaz czartowski.

— 15. Zawichost (podanie).

Lopaciński H. 14. Dwa podania starożytne o syrenach.

Maciąg M. 16. Podania i legiendy. (Lubelskie).

Magiera J. 15. Papaje a Wilamowicianie.

Milewska J. 15. Ucieszne opowiadania z Ciechanowskiego.

Piątkowska Ign. 17. Cztery bajki z okolic Sieradza.

— 15. Opowieść ludowa o Sieradzu i Strońsku (posz. „Tatarzy”).

Rawita-Gawroński. 16. Bajki o djable.

Roźniński St. 13. Duńskie podania ludowe o Polakach.

Rumelówna Al. 15. Bajka o złotej ptasce.

— 18. Bajka łańcuszkowa i dwie baśni, zapisane w Masiach.

Rutkowski L. 15. Gościcy Papaje w świetle podań szlacheckich.

Sadkowski. 15. Wieś szlachecka Gościce.

Sarnowska H. 13. Opowiadanie lud. z okol. Chodcza.

Sawicka St. 15. Bajka o Paluszk.

Skawińska M. i *Świdowa.* 16. Bajka o mądrym parobku.

Skrzyńska K. 15. Baśni z okolic Zamościa i Krasnegostawu.

- Smólski G.* 16. Drwinkowania i żarty Pomorzan.
Wawrzeniecki M. 14. Podanie tatarskie ze wsi Krzyżanowie.
 * *Witowt.* 17. Baśni z Kujaw Borowych.
 * — 17. Baśni z pow. Radzyńskiego.
 — 18. Podanie o klapkach na czubkach obuwia.
 — 18. Dwie bajki żartobliwe z Olszewnicy (pow. Radzyński).
Zaleski Konr. 15. Podania, dotyczące nazw i miejscowości w pow.
Z. A. K. 15. Przepowiadki z Józkowa. [Tomaszowskim.]

12. Pieśni, utwory poetyckie.

- Bezimiennie.* 18. Śpiewy ludowe litewskie (dainos), jako wzory narzecz „nowomiejskiego“.
Bittner St. 14. Baśni o ojcu z trzema córkami.
Bittner Z. 17. Śpiew... w Książnicach (wersja do Lenory).
Bruchnalska B. 14. Pieśni ludowe z pod Krzeszowie.
Bzowski St. 14. Notatki z Komornik.
Ciechanowski St. 14. Pieśni śląskie.
 — 15. Pieśni śląskie z okolic Cieszyńska.
Dąbrowska St. 16. Piosenki przy sianożęciu w Żabnie.
Freiman A. 15. Wstęp do Szachname Firdusiego. (Przekł. z perskiego.)
 — 18. Szachname II. Opowieść o Bizanie i Manize. (Przekł. z pers.)
Jarecki Wł. 17. Kilka notatek z pow. Bielskiego.
Jaroszek Ant. 16. Ze śpiewek ludowych.
Jastrzębowski S. 13. Do króla Leara (z melodją).
Kopernicki Iz. 14, 15. Pieśni serbskie Wuka Karadżicza. (Przekład.)
Korotyńska Z. 15. Pieśni ludowe, zapisane w Zapniowie.
Kościółkowski St. 15. Pieśni ludowe z pow. Sokólskiego.
Kowerska Z. A. 13. Dwie pieśni, odpowiadające bajkom Grimmów.
 — 14. Nowa pieśń ludowa.
 * *Lilientalowa.* 16, 17, 18. Pieśni ludowe żydowskie.
Lopaciński H. 13. Do pieśni o grzybach w Panu Tadeuszu.
 — 16. Jeszcze o „Wojnie grzybów“.
Magiera J. 15. Ludowa poezja nagrobkowa.
 * *Milewska J.* 15. Kołysanki z Ciechanowskiego.
 — 16. Śpiewy dożynkowe, zebrane w Rembówku.
Muszyński St. 15. Pieśń o Ameryce.
Piątkowska I. 15. Kołysanka.

Radostawski K. 14. Pieśni ludowe z Oronska.

Rumelówna A. 15. Pieśń dożynkowa.

-- 18. Kilka pieśni ze wsi Masie.

Sarnowska H. 14. Piosnki na określonym.

Semkowicz Wł. 14. Pieśń o królu Sobieskim.

-- 15. Krakowiaki (ws Lęki, pow. Brzeski).

-- 15. Pieśń z Wielkiej Niedźwiedzicy.

Witowt. 17. Dwie pieśni do deszczu.

-- 18. Do pieśni o starej kowalce.

-- 18. „Piękna Iani“, pendant kujawskie do balady anglosaskiej.

-- 18. Wiersz o przylocie ptactwa wiosennego.

Zdziarski St. 13. Cztery odmianki Lenory:

Kolędy, teksty szopkowe.

Iwanowski J. 15. Betlejki w pow. Lidzkim.

Purczewska M. 17. Szopka w Kaliszu.

Wolanowski Ig. 16. O szopce lubelskiej z przed lat trzydziestu.

13. Przysłowia, przypowieści, porównania.

* *Krętek Fr.* 17, 18. Na marginesie „Księgi przysłów“ (trzysta).

* *Lew Henr.* 13. Przysłowia żydowskie (kilkaset).

Łopaciński H. 14. Dwa przysłowia starożytnie.

-- 16. Przysłowia.

Matlakowska. 14. Przysłowia niezauważone w „Księdze“ Adalberga.

* *Milewska J.* 13. Przysłowia ludowe, zbierane w pow. Ciechanowskim (kilkaset).

Oczykowski R. 16. Przysłowia z ksiąg.

* *Olir J.* 15, 16. Przysłowia rabinów.

Pracki W. 14. Przysłowia ze wsi Turowa (stokilkadziesiąt).

-- 14. Przysłowia z Lisiowólki w pow. Radzyńskim.

Siarłowski W. ks. 13, 15. Przysłowia z ksiąg staropolskich.

Witanowski. 13, 15, 17. Przysłowia staropolskie z listów i ksiąg.

Zaleski K. 16. Przysłowia.

Zdziarski. 14. Przysłowia.

14. Zagadki, łamigłówki, żarty.

Dąbrowska St. 16. Zagadki, zabawki wyrazowe i powiastki... w Żabnie.

Magierowski L. 13. Zagadki ludowe z Jaćmierza.

Semkowicz Wł. 14. Zagadki ludowe z okolic Brzeska.
Kietlicz-Raycki. 16. Figielek rysunkowy (z ryciną).

D. MISCELLANEA.

- A. Antoni.* 15. Czytelnictwo ludowe we wsi Wronie.
Brückner A. 14. Polska literatura średniowieczna.
Czekanowski J. 17. Zjazd niemieck. tow. antropolog. w Wormacji.
 — 18. Zjazd niem. tow. antropol. w Gryfji.
H. Ł. 17. Z wystawy w Towarz. Zach. Sztuk Pięknych.
Kapuściński M. 14. Czytelnictwo ludowe (w gub. Radomsk.)
Karliński. 15. Czytelnictwo ludowe we wsi Koźminie (pow. Kolski).
Karłowicz J. 14. Zjazd międzyn. historyków religji w Paryżu 1900 r.
 — 14. „ „ „ badaczów rzeczy ludowych w Pa-
Kowerska Z. A. 14. O drzeworytach z Płazowa. [ryzu w 1900 r.
L. S. K. 15. Bronisław Grabowski (wsp. pośm.).
Lopaciński H. 15. Kilka szczegółów ludoznawczych ze „Wspomnień
 młodości“ K. Brodzińskiego.
 — 16. Dział etnograficzny na wyst. roln.-przem. w Lublinie.
 — 17. Z puścizny naukowej po ś. p. Kazim. Stronczyńskim.
Majewski E. 16. Rudolf Virchow (nekrolog).
 — 17. Jan Karłowicz (nekrolog).
 — 14. Drzeworyty z Płazowa.
 — 15. U nas i w Anglji (o Słowniku języka polskiego).
 — 15. Zapaly słomiane.
 — i *Massonius M.* 14. Metodyka aforystyczna.
Massonius M. 17. Jan Karłowicz.
Matukowski Wł. 14. Z letniej wycieczki do Bieniszewa.
Radoławski K. 15. Czytelnictwo ludowe w Orońsku (pow. Płoński).
Redakcja. 14. O uniwersyteckiej nauce antropologii.
 — 17. Projekt konkursu im. J. Karłowicza.
Weyberg Z. 15. Muzeum tatrzańskie im. Chałubińskiego.
Żmigrodzki M. 15. Kongres Folklorystów w Paryżu.

WYKAZ ABECADŁOWY AUTORÓW.

Objaśnienie.

Liczba po nazwisku oznacza tom „Wisły“.

* oznacza pracę obszerniejszą.

Prostym pismem oznaczone są nazwiska autorów w działach CIII i CIV.

Pochyłym pismem — w działach A, B, CI, CII oraz D.

Spr. oznacza sprawozdania i oceny.

W nawiasie () nazwiska autorów tłumaczonych lub streszczonych, a także powtórzenia.

A. Antoni. 15. D.	Dzierżyński J. 17. CI.
A. W. 14.	Freiman A. 15, 18.
Badura W. 16.	Gajsler J. F. 15, 16. Spr.
Bąkowski Kl. 15.	Gierasieński G. 16.
<i>Bezimienny</i> 15.	Gloger Z. 14.
Bezimienny 18.	<i>Gozdawa</i> M. 16. B.
Bittner St. 14.	Górka St. 15.
Zd. 13, 14, 17.	Grab. W. 15.
<i>Bogusławski</i> E. 18. Spr.	Grajnert J. 17.
(Bordier A. 17. A.)	H. Ł., patrz Łopaciński.
Brandt J. 16.	Hempel L. 16.
Brensztein E. 13.	Iwanowski J. 15.
Bruchnalska B. 14.	J. O. 16. Spr.
<i>Brückner</i> A. 14, 17, 18. D. Spr.	<i>Jabłonowski</i> Ant. 18. A.
Brydziński A. 17.	<i>Janowski</i> Ben. 17. B *
Bugiel W. 13, 16, 17, 17, 18. Spr.	Janowski Al. 14, 15, 16.
Burzeński Wl. 13.	Jarecki Wl. 16, 17. CII.
(Buschan J. 13. A.)	Jarocki St. 16.
Butrymówna M. 14.	Jaroszek A. 16, 16.
Bzowski St. 14.	Jaskłowski J. 18 *
<i>Chamiec</i> Ks. 13. Spr.	Jastrzębowski S. 13, 13.
<i>Chudziński</i> A. 14, 15, 16, 17	Jezierska 15, 15, 15.
Ciechanowski St. 14, 15. [BB ***	Kapuściński M. 14. D.
Ciechomska W. 15.	Karliński. 15. D.
(Ciszeński St. 14. CI).	<i>Karłowicz</i> J. 13, 13, 14, 14, 14,
Cz. 16. B.	[15, 15, 15, CI, CII, D. *
<i>Czekanowski</i> J. 17, 18 DD.	<i>Kętrzyński</i> W. 18. Spr.
Czuprykowski. 14.	Kibort. 13, 17, 18.
Dąbrowska S. 16, 16, 16, 16, 17, 18*	Klarner S. 16.
Derewińska Am. 13.	<i>Klinger</i> Wit. 18, 18, CI, CII *
<i>Dębski</i> Zd. 17. Spr.	Kleczyński T. 16.
<i>Dobrzycki</i> St. 13. Spr.	Kocent Br. 14.
Dyakowski. 13.	Kopernicki Iz. 14, 15.
Dzikowski. 16.	Korczak-Chodorowski 18.

- Korotyńska Z. 15.
Korotyński L. S. 13, 13, 14, 15, [16, D. Spr.
 Kościakowski S. 15.
 Kowalewska Z. 14.
Kowerska Z. A. 13, 13, 14, 14, 14, 14, 14, 14, 15, 16, 17, 17, 18, 18, A. D. Spr.*
 Kozmian Wł. 16, 16.
Krček Fr. 17, 18. C II*
 Kucz M. 13, 14, 14, 14, 14, 14, 15.
 L. H.
 L. M. patrz M. Luc.
 L. S. K. patrz Korotyński.
 L. X. 13.
Lang A. patrz Kowerska. A.
Lech 16. Spr.
 Lew H. 13.*
 Lilientalowa R. 14, 14, 16, 17, 18*
Lazega R. p. Chudziński.
Lopaciński H. 13 (wielokrotnie), 14 (wielokr.), 15 (wielokr.), 16 (wielokr.), 17 (wielokr.), 18 (wielokr.) B C I, C I, D D D Spr.
M. Luc. 14, 15, 16. A. A. Spr.**
 Maciąg M. 16, 16.
 Magiera J. Fr. 14, 14, 14, 15, 15, 15, 15, 18, 18, 18. Spr.
 Magierowski L. 13.
Majewski E. 13, 13, 13, 14 (5 razy) 15 (4 r.) 16 (4 r.) 17 (5 r.) 18, 18. A A A B, C I, C I, C I, C II, D. Spr. *****
Makowski W. 14, 14. C II.
Malewski B. 18. C II*
Marrené-Morzkowska 13, 14, 15. [Spr.
Massonius M. 14, 17, 17, 18. D D. [Spr.
 Matlakowska 14.
 Matlakowski Wł. 14. D.
 Metelski ks. 16.
 Milewska J. 15, 15, 16. **
 Młynek L. 13, 15, 17.
 Muszyński St. 15.
Nadmorski dr. 16, 17, 17. C I. [Spr.*
 Nakonieczny J. 17, 18*
Nałkowski W. 13, 14, 14. B. B. B.*
 Ochrymowicz J. 14.
 Oczykowski R. 13, 14, 16, 17.
 Ohr Jerzy 15, 16.*
Olechnowicz Wł. 13, 15, 15, 16, [16. A. A. Spr.*
Paprzyca H. 13, 13, 13, 16. A. [C II.*
 Parczewska M. 15, 17, 18, 18.
 Parczewski A. 13.
 Paszkiewicz G. 13.
 Petrów Al. 14, 14. C I.
 Petrowowa Jadw. 14, 16.
 Piątkowska I. 14, 14, 15 (4 razy) [17 (4 razy).
 Pracki W. 14, 14, 17.
 Pszczółkowska J. 17.
 Ptaszycki St. 17.
 Radliński Ign. 15—17.*
 Radosławski K. 14, 15. D.
 Radziukinas J. 13, 14. B.
 Rawita-Gawroński 16, 16.
 Rayski-Kietlicz 13, 16.
(Reinach S. p. L. M.)
(Rhamm 15).
 Rokossowska Z. 13, 14.
 Roźniecki R. 13.
 Rumelówna Al. 15, 15, 15, 15, 16, 17, 17, 17, 18, 18, 18.*
Rutkowski L. 15, 15, 15, 17. A.
 Rychter Z. 16.
 Sadkowski S. 15, 16, 17, 17.
 Saloni Al. 13.
 Sarnowska H. 13, 14.
 Sawicka St. 15, 15, 16, 17, 17. Spr.
 Semkowicz Wł. 15, 15, 16, 17, 17.
 Siarkowski W. 13, 15.
 Sikorski. 15.
 S-ki Kazim. 17.
 Skalski S. 15, 15.
 Skawińska M. 15, 15, 16.
 Skrzyńska K. 15.
 Skulski E. 15.
 Smólski G. 14, 15, 16. B. **
 Staniszevska Z. 16.*

- Stattlerówna M. 16.
 Stecka M. 17.
 Sterling P. 15, 18. A A.
Stołyhwo K. 16, 17, 17, 18, 18. [A. A. Spr.
Strzelecki A. 13. C I.
Syrokomla J. 14. Spr.
 Świdowa 16, 16.
 Świdziński R. 16.
Szepielewicz L. 15. Spr.
 Szewc Bł. 16.
Szober St. 16. C I.
 Szukiewicz Wand. 17, 17. *
Talko-Hryncewicz. 16, 16, 17. A. [Spr.
Tetznier. 14. B. (Thomas. 14. C I).
Tow. pols. szt. stos. C I.
Udziela Sew. 14, 14, 14, 15, 15. *
 Ursus 15.
Ułaszyn H. 15, 16, 18. Spr.
 W. B., patrz Chudziński.
 W. St. 17, 17.
 Warchałowski J. 16.
Wasilewski L. 14. B.
 Wawrzyniecki M. 13 (4 razy) 14
 (4 r.), 15 (5 r.), 16, 16, 17, 17, 17.
Weyberg Z. 15. D.
 Weychert H. 16.
 Wiercieński H. 15.
 Wierzbowski E. 16, 16, 18. B.
 Wińcza. 16.
Witanowski M. R. 13, 13, 13, 14,
 14, 15, 15, 15, 16, 16, 17, 17,
 17, 18. B, C I. Spraw. *
Witort 13, 13. A. Spr.
 Witowt 15, 17, 17, 17, 17, 18.
 [18, 18, 18. **
 Wolanowski Ign. 16, 16.
 Zabawa M. 14.
 (Zaborowski Z., p. M. Luc.).
Zakrzewski A. 14. C I.
 Zaleski K. 15, 15.
Zawiliński Rom. 13, 14, 15. C I.
Zdziarski St. 13, 13, 13, 14, 15,
 [15, 18. Spr.
 Zieliński G. 13, 13, 13, 14.
 Zięba J. 13, 15. Spr.
Zmigrodzki M. 15. D.

II.

ROZBIÓR I WNIOSKI.

Zsumujmy teraz cały ten dorobek, aby go rozważyć w świetle cyfr porównawczych. Wyżej wymienione artykuły dają nam cyfry następujące:

	Ilość prac	W tym obszer- niejszych	Auto- rów
A. Antropologja, Etnologja, Prahistorja	19	— 6	— 14
B. Statystyka, Historia, Geografja . .	18	— 7	— 13
C. Etnografja, Folklor:			
I. Prace, zmierzające do zbierania, porządkowania i zużytkowania materiałów	26	— 3	— 17
II. Opracowania metodyczne . .	11	— 5	— 9
III. Materiały ogólne	26	— 6	— 21
IV. Materiały szczegółowe	—	—	—
1. Mowa	27	— 0	— 20
2. Ubiór i typy ludowe	28	— 0	— 10
3. Mieszkanie, budown., sprzęty	30	— 0	— 16
4. Zatrudnienia	5	— 0	— 5
5. Lecznictwo	16	— 0	— 16
6. Umiejętn. przeżytkowe . .	2	— 0	— 2
7. Zdobnictwo	18	— 0	— 11
8. Zwyczaje, obycz., obrzędy .	33	— 1	— 14
9. Zabawy, gry	10	— 0	— 8
10. Pojęcia, wierz., prakt. . .	37	— 3	— 25
11. Baśni, podania, opowieści .	39	— 2	— 26
12. Pieśni	43	— 2	— 30
13. Przysłowia, przypowieści .	16	— 4	— 12
14. Zagadki, łamigłówki, żarty.	4	— 0	— 4
D. Miscellanea	26	— —	— 0
	408	— 39	

Grupując cały ten dorobek według nauk widzimy, że:
na działy A i B przypada 37 prac i przyczynków, w czym 13 większych
na dział C „ 345 „ „ „ 26 „
czyli że ogromna przewaga jest po stronie Etnografji z Folklorem.

Gdy oddzielimy tu opracowania (C II) od materiałów (C III i IV),
rzuca się w oczy znowu wielka przewaga materiałów nad opracowa-
niami. Gdy bowiem w dziale opracowań metodycznych mamy 11
prac, dostarczonych przez 9-iu autorów, dział materiałów wykazuje
prac i przyczynków ogółem 308, dostarczonych przez 133 autorów.

Stosunek ten wykazuje, że działalność nasza skierowana jest przeważnie ku powiększaniu materiałów, że bardzo nieznaczna częśćka współpracowników zwraca się do analizy i syntezy, do studjów nad materiałem już zebrany, że nie wyszliśmy jeszcze z okresu gromadzenia.

Czy taki kierunek naszej działalności wolno uważać za normalny i pożądany? Na to pytanie postaramy się odpowiedzieć poniżej. Tymczasem zaś dokonamy jeszcze innego obrachunku: obejrzymy w świetle cyfr stosunek poszczególnych działów do siebie i ruchliwość oraz produktyjność autorów, którzy dostarczyli „Wiśle” materiałów etnograficznych.

Najwyższe cyfry tak pod względem ilości prac, jak też ich rozmiarów, przypadają na kategorie 8, 11 i 12 działu IV-go, t.j. na zwyczajne, obrzędy, baśni i pieśni. Te trzy kategorie obejmują 115 prac lub przyczynków, w czym 5 większych. Wypada tu jeszcze doliczyć dział III (materiały ogólne i mieszane), ze względu, że przewaga ich treści przypada na te trzy działy, oraz kategorię 13-tą (przysłowia), i wtedy okaże się, że te 4 kategorie obejmują 157 prac, z pośród których 15 należy do większych. Na wszystkie pozostałe kategorie materiałów przypada już tylko 151 prac, w czym 4 większe.

Okazuje się, że największe ożywienie panowało w działach, na które od najdawniejszego czasu uwaga zbierających była zwrócona i w których zgromadzono już największą obfitość materiału.

O produktyjności oraz ruchliwości autorów w dziale CIII i IV świadczy następujące obliczenie:

po 1 artykule lub przyczynku dostarczyło	67 autorów *);
„ 2 artykuły lub przyczynki	24 „
„ 3—5 artykułów lub przyczyn.	18 „
„ 6 do 15-tu i więcej	9 „

Pierwsza kategoria dostarczyła większych prac ogółem tylko 7, ostatnia, chociaż 8 razy mniej liczna, dostarczyła takich prac także 7. Czterdziestu jeden autorów dwóch pośrednich kategorii dało tylko 4 prace większe.

Cyfry te (wydajności) w zestawieniu z poprzednimi (przewaga zbieraczy materiału surowego) są wymowne; świadczą one, że

*) Są to autorowie, wymienieni w spisie, do nich więc przybywa tu jeszcze kilkunastu, którzy dostarczyli drobniejszych.

ogromna większość współpracowników w dziedzinie etnografji należy do rzędu zbierających materiały, a zarazem, z małemi wyjątkami, do przygodnych, t. j. takich, których traf jakiś pobudził raz tylko, a najwyżej dwa w ciągu lat 6-iu do czynnego udziału w naszej pracy, ale których zapal i zamiłowanie nie sięgają tak daleko, aby zdobyli się bądź na większą, bądź na częstszą pracę. Jakoż tak jest istotnie: z pośród współpracowników dwóch pierwszych kategorii, których razem mamy 91, tylko 12 zaznaczyło swą działalność jeszcze i w dawniejszych rocznikach „Wisły“, a poza „Wisłą“, z wyjątkiem trzech, nie spotykamy się nigdzie z ich pracami. A szkoda wielka, gdyż przynajmniej połowa tych osób w swych pięknych pracach albo przyczynkach złożyła dowód, że umie obserwować, rozumie cel etnografji i mogłaby użytecznie pracować dla nauki.

Na pytanie, czy ta mała produktyjność i przewaga zbieraczy jest zjawiskiem normalnym, odpowiedź wypada: i tak, i nie.

Normalnym jest ujawniony tu stosunek, jeśli zważymy, że panuje on i w dawnych rocznikach „Wisły“, jak również w innych dziedzinach nauki u nas. Nienormalnym będzie, jeśli go porównamy ze stosunkami, panującemi zagranicą. Tam ludzie bezwarunkowo są stalsi w swych upodobaniach, wytrwalsi i produktyjniejsi w pracy, która ich raz ku sobie pociągnęła.

Na drugie pytanie: czy jest pożądany taki stosunek zbierających do opracowujących? — odpowiedź musi wypaść stanowczo przecząca. Niejednemu ze zbieraczy może się nie podobać ta odpowiedź, oprze się on na przekonaniu, że materiału nigdy nie może być za dużo. Niech tam etnografowie troszczą się o opracowywanie, powie on, zbieracze zaś mogą pozostać przy swej skromnej, ale pożytecznej i ważnej dla nauki roli.

Na pozór zdawałoby się takie ujęcie sprawy słusznym i poprawnym, ale to tylko pozór. Jeśli wnikiemy głębiej w potrzeby etnografji, okaże się już co innego.

Prawda, że materiału nigdy nie może być za wiele, ale i to też prawda, że nie wszystko, co może być zapisane lub zebrane, jest materiałem naukowym. Musimy już rozróżniać zapiski użyteczne od nieużytecznych, lub mało użytecznych.

Dopóki materiałów ogłoszonych było mało, każda działalność, nawet naiwna, byle sumienna, skierowana ku ich pomnażaniu, była pożyteczna. Tak było przed 50-ciu laty, a nawet jeszcze za czasów Kolberga, który przez lat 20 sam jeden prawie znosił do pustego

skarbcza cenne materiały. Od roku 1878 praca nad gromadzeniem zawrzała, powstało wydawnictwo Akademji: „Zbiór wiadomości...“, a w dziesięć lat później—„Wisła.“ Dzięki zabiegom licznej falangi pracowników ostatnich lat 30, materiały wzrosły imponująco. Wprawdzie są w nich luki, i to niemałe, ale już ich nie widać; ujawnić się one mogą dopiero przy opracowywaniu, i tylko wtedy można je będzie uzupełniać.

Mówiąc krótko—*wyszliśmy już z okresu bezkrytycznego zbierania*, warunki pracy gruntownie się zmieniły.

Rola zbieraczy dawnego typu, naszym zdaniem, skończona, a równocześnie traci rację bytu—dawniej bardzo słuszny—podział na zbierających i na opracowujących materiały.

Zbieracz dzisiejszy, jeśli chce być prawdziwie pożytecznym, powinien przede wszystkim wiedzieć, czego dziś nauka od niego oczekuje. Niedosć już znać program ogólny zbierania, dziś trzeba wiedzieć, co już poznano, i dopiero na gruncie tej znajomości można zbierać dalej, a właściwie uzupełniać braki.

Czy tak się u nas dzieje? Niestety, trzeba wyznać, że nie zrozumiano jeszcze powszechnie u nas tego ważnego zadania, jakim jest zbieranie materiałów.

Mało kto u nas zapoznaje się z etnografią i folklorem o tyle gruntownie, aby dobrze rozumiał cel całej tej pracy przygotowawczej i zabiegów o materiały. Wszak ostateczny cel tej pracy jest zarazem celem całej etnografji, tymczasem zbyt wielu zbieraczy pracuje bezkrytycznie i na oślep nie licząc się z bieżącymi *potrzebami* etnografji, i wyobraża sobie jeszcze dzisiaj, że etnografja zaczyna się i kończy na „zbieraniu“ podań, baśni, pieśni, „opisywaniu“ obrzędów weselnych, etc. Idą oni poprostu na wieś i opisują to, co ich zainteresuje i co najłatwiej wpada w oczy. Nie starają się nawet sprawdzić, czy notują rzeczy nowe i przydatne, czyli też znane i błahę, i przysyłają do druku swe zapiski w całości, z wiarą, że dają materiał naukowy, i z pretensją do redakcji o zużytkowanie tych zapisków w całości i bez zmian.

Lepiej już nieco ma się rzecz z temi, którzy, przysyłając materiały niesprawdzone, myślą sobie: Niech tam sobie redakcja, jeśli chce, sprawdza, wykreśla co niepotrzebne; naszą rzeczą jest dostarczanie materiału. Jak dalece jednak postępowanie jednych i drugich jest niewłaściwe i nienaukowe, nad tym mało kto się zastanawia, chociaż proste porównanie z innymi naukami mogłoby ostrzec przed

drogą błędną. Coby też powiedzieli zoologowie i botanicy o autorze, któryby im nadesłał najdokładniejszy i najściślejszy opis form i postaci, oddawna dokładnie poznanych oraz opisanych? Nazwałby to pracą zupełnie bezużyteczną, odkrywaniem poraż setny Ameryki.

Tylko przed laty można było i należało opisywać wszystko — dziś należy ograniczyć się do rzeczy nieznanych, lub w czymkolwiek bądź odmiennych. Znanych nie opisuje się wcale. Te same wymagania trzeba *dziś* stosować już i w Etnografji. Należy unikać *powtarzania* rzeczy drukowanych, a gdy potrzeba zająć się niemi, nie należy przytaczać ich w całości, lecz tylko określać je krótko, przez powoływanie się na opisy dawniejsze.

To jest dziś jedyna droga postępowania. Chodzenie inną, pierwotną i dłuższą, jest poprostu lekceważeniem i nauki samej, i pracy innych, jest też marnotrawstwem czasu własnego. Nie po to przecież trudzili się poprzednicy nasi, aby ich dzieła jadły myszy, lecz właśnie aby stanowiły podstawę do dalszej pracy. I gdyby wszyscy nasi zbieracze chcieli postępować jedynie dziś właściwą drogą, mielibyśmy już daleko więcej cennego materiału, nie byłoby też owej anomalji, którą widzimy w jaskrawym podziale na zbieraczy i badaczy. Podział ten ma źródło jedynie w zbyt słabym przygotowaniu zbieraczy do pracy naukowej, w nieuwzględnianiu przez nich społecznych potrzeb nauki. Każdy zbieracz, gdyby liczył się z pracą poprzedników, potrafiłby uzupełniać rzeczywiste braki, wielu z nich wzięłoby się do porządkowania tego, co już zebrano, najzdołniejsi zaś wzniesliby się mimowoli, z samej natury pracy, do tak pożądaných już dzisiaj studjów, do analizy i syntezy, do porównań, uogólnień i wniosków.

Tak, jak jest obecnie, nie jest dobrze. Zbieramy i zbieramy ziarna pełen już śpichlerz, ale niema mąki z tego ziarna i niema chleba, bo brak młynarzy i piekarzy.

Oto stan obecny naszej etnografji.

Przemawiamy tu teoretycznie, nie dotykając nikogo, bo i niema po temu powodu. Zło jest szeroko rozpowszechnione, i to nie tylko na łamach „Wisły.“ To, co „Wisła“ zawiera, z drobnemi może wyjątkami, nie należy jeszcze do rzędu balastu, zaspakają to jeszcze rzeczywiste potrzeby, uzupełnia rzeczywiste braki. Ale jeżeli się tak dzieje, zawdzięczamy to bardzo nielicznej garstce pracowników dobrze rozumiejących społeczne zadania etnografji, a poza tym wytrawne

pomocy naukowej p. Hieronima Lopacińskiego i własnym staraniom. Doszlibyśmy o wiele dalej i w gromadzeniu i w opracowywaniu, gdyby nas było więcej.

Mieliśmy obowiązek, a nawet prawo zwrócenia uwagi na konieczną potrzebę reformy w pracy, gdyż nam bodaj najlepiej wiadomo, ile marnuje się dziś trudu jednostek, obdarzonych najlepszymi chęciami, ale... nierozumiejących zadania; ile pieśni, opisów wesel i t. p. rzeczy znanych, lub źle spisanych, trzeba odsyłać autorom, — a z drugiej strony jak nadmiernie obciąża redakcję skracanie rękopisów, porządkowanie, sprawdzanie rzeczy niepewnych, słowem uzupełnianie rękopisów surowych, snadź nadsyłanych w przekonaniu, że redakcja jest od tego, aby pracowała za autorów.

Czynił tak, co prawda, Karłowicz, dopóki nie spostrzegł, że nie staje mu już sił i czasu na prace własne, ale też Karłowicz był zjawiskiem zupełnie wyjątkowym. Usiłowaliśmy i my, — wedle skromnych sił, — kroczyć po wskazanej drodze korektorstwa prac niedojrzałych lub rozwlekłych, ale pominąwszy już niepodobieństwo sprostania nawet w częstce Mistrzowi, obdarzonemu, prócz wszystkich innych przymiotów, wyjątkową erudycją, — i nam taka praca pochłania więcej sił, niżeli możemy ich ofiarować; odbiera wprost możność pracowania samodzielnie. Przytym zapatrywania nasze są w tym względzie odmienne.

Nieodżałowanego Mistrza ożywiała nadzieja, że wyręczając mniej doświadczonych i ułatwiając im występowanie na arenę pracy publicznej, wyrobi wreszcie zastęp sił samodzielnych, — czas okazał, że to był optymizm. Takie wyręczanie w najuciążliwszej części pracy kosztem czasu, który z większym pożytkiem dla nauki dalby się użyć w innym kierunku, choćby dokonywane dla nauki i w imię szczytnych haseł, ma w większości wypadków tę ujemną stronę, że pośrednio podtrzymuje dyletantyzm i płytkość prac naukowych.

Czyżby nie było słuszniej, aby *każdy pracował za siebie*, ale przystępował do zadania odpowiednio przygotowany? O ileż mniej byłoby obustronnej mitręgi, a więcej korzyści dla nauki!

III.

ZAMIARY CO DO ETNOGRAFJI I FOLKLORU.

Stan rzeczy, którego treściwy obraz daliśmy powyżej, powinien zmienić się jak najrychlej, a zmieni się łatwo, jeśli tylko zbieranie materiałów etnograficznych wszyscy biorący się do pióra zaczną traktować jako *rzeczywistą pracę naukową*, nie zaś jako pożyteczną i łatwą rozrywkę.

Cel ten osiągniemy, podnosząc poziom wszystkich prac, drukowanych w „Wisły“ do skali ściśle naukowej.

Najprostszą ku temu drogą wydaje się nam:

1) Ograniczenie na czas pewien zbierania materiałów w tych działach etnografji, w których nagromadziła się ich w literaturze znaczna ilość dla tego tylko, że są to materiały najłatwiejsze do zbierania.

2) Skierowanie za to całej uwagi na działy etnografji i folkloru, a także na okolice kraju najbardziej zaniedbane.

3) Podawanie materiałów do druku dopiero po uprzednim skontrolowaniu przez samych autorów literatury, co pozwoli im uniknąć powtarzania rzeczy znanych i zdawać sobie jasno sprawę ze stosunku przyczynków do materiałów dawniej zebranych.

Prawidła te pragniemy wprowadzić w wykonanie na łamach „Wisły“ z początkiem roku przyszłego.

W rozwinięciu tego, co wyżej powiedziano, kreślimy program następujący:

§ 1. Zaprzestajemy drukowania artykułów, będących luźną garścią materiałów różnorodnych, zbieranych bez planu i nieusystematyzowanych. Nie znaczy to wcale, abyśmy odводzili współpracowników od *zbierania* materiałów różnorodnych, choćby wykonywanego dorywczo, lecz tylko, że luźnych wiązanek różnorodnego materiału drukować w tej formie nie będziemy. Znaczy to, że przed podaniem podobnego materiału do druku autor winien zbioręk swój albo usystematyzować, albo rozbić na osobne całości, w celu ułatwienia innym orjentowania się w zebranym materiale.

§ 2. Zaprzestajemy drukowania:

- a) opisów obrzędów, powszechnych w kraju i powielekroć już opisywanych;
- b) pieśni obrzędowych i wszelkich piosnek drobnych, o charakterze improwizacji;
- c) przysłówi, przypowieści, zagadek;
- d) ogólnych monografji wsi lub okolic, harmonijnie nawet traktujących cały materiał, podległy badaniu, i to nie dlatego, aby takie monografie nie miały wartości, lecz jedynie dlatego, że zabierają bardzo dużo miejsca, a o ile nie wychodzą z pod pióra bardzo wytrawnego — z konieczności znaleźć się w nich muszą liczne powtórzenia rzeczy powszechnie znanych, których uniknąć pragniemy. Pamiętajmy przytym, że dobre monografie znajdują zawsze pomieszczenie w „Materiałach“, wydawanych przez Akad. Um. w Krakowie, lub jako wydawnictwa oddzielne, — nauka więc na tym ograniczeniu u nas nie traci.

Uwaga. Do czasu, jako podstawa do różnostronnych porównań, a więc i powoływań się w potrzebie, — może wystarczyć badaczom szereg takich monografji, już opublikowanych w „Wiśle“ i poza „Wisłą“.

3. Natomiast będziemy zamieszczali z zakresu materiałów:

- a) baśni, podania i opowieści, zapisane albo w gwarze, zgodnie z wymaganiami gwaroznawstwa (podaniami w „Wiśle“ przez p. St. Szobera, t. XVI), albo w streszczeniu, sprowadzonym do samej tylko osnowy i wątków, i zaopatrzone we wskazówki, o których mowa w §§ 4 i 5;
- b) pieśni nieznane i śpiewy także, zapisane z melodjami i z uwzględnieniem wymagań, wskazanych w §§ 4 i 5;
- c) opisy i rysunki ubiorów, sprzętów budowli i t. p., sporządzone jednak ze znajomością rzeczy, t. j. kroju, stolarstwa, ciesielstwa, budownictwa i wogóle właściwych rzemiosł;
- d) szczegóły, dotyczące stosunków życia codziennego, zatrudnień, pojęć, wierzeń, praktyk wszelkich, o ile możliwości z uwzględnieniem wymagań §§ 4 i 5;
- e) fotografie i rysunki typów ludowych, zdejmowane według wskazówek Komisji Antropologicznej lub podanych przez nas, a które jeszcze niebawem powtórzymy.

§ 4. Wszystko, co będzie zebrane i zapisane, zwłaszcza wiadomości, określone w § 3 pod lit. a, b, d, może być podane do druku dopiero po zapoznaniu się przynajmniej z materiałem, drukowanym w „Wiśle“ i „Zbiorze wiadomości do antropologii krajowej“ oraz

w „Materiałach“ Akad. Umiejętności, ale pożądane też jest bardzo uwzględnienie opisów Kolberga (*) i „Ludu“, jeżeli nie można więcej.

Owoce tego zapoznania się z literaturą będą dokładne wskazówki bibliograficzne: gdzie znaleziono najpodobniejsze teksty, utwory lub opisy. (Wskazówki takie powinny być przytaczane w postaci skróconych tytułów z podaniem stronicy i miejscowości, skąd wiadomość pochodzi.)

§ 5. Gdy się podaje większą liczbę szczegółów różnorodnych, należy łączyć je w grupy mniej więcej jednorodne i każdą osobno za tytułować, aby z samego tytułu można było wnosić o treści. Ułatwi to później poszukiwanie i przytaczanie. W grupie należy każdą oddzielną wiadomość, utwór lub opis zaopatrzyć liczbą bieżącą, a jeśli można — osobnym podtytułem, czyli krótką charakterystyką. Wzorem takiego uporządkowania może być „Lud białoruski“ Michała Fedorowskiego.

§ 6. Najpożądanejsze jednak są opracowania tematów etnograficznych:

- a) grupujące i porządkujące materiał jednorodny już zebrany;
- b) streszczające materiał jednorodny już zebrany;
- c) badania lub rozprawy, poświęcone specjalnym, choćby najbardziej ograniczonym tematom (np. jednemu wątkowi baśni lub pieśni, obyczajowi, obrzędowi, wierzeniu, nazwie, wyrazowi i t. p.);
- d) prace przygotowawcze do ułożenia mapy etnograficznej kraju naszego, a właściwie materiały do szeregu takich map.

Oto pole działalności tak obszerne, że starczy na długo i dla licznych pracowników.

* * *

Pomimo, iż wzywamy do pracy płodniejszej, nie taimy przed sobą, że zwiększone wymagania ścisłości naukowej zmniejszą (przynajmniej na razie) napływ artykułów etnograficznych. Jesteśmy jednak przekonani, że nauka nic na tym nie straci, lecz, przeciwnie, zyska: zmniejszona ilość sówicie będzie wynagrodzona *jakością* prac.

(*) Nie stawiamy opisów Kolberga na miejscu naczelnem, jakby to należało uczynić, dla tego jedynie, że komplet dzieł Kolberga jest niełatwy dziś do zdobycia; kto jednak może — ten powinien porównywać z Kolbergiem wszystkie swoje notatki.

Nie odpadnie nawet tak znaczna ilość współpracowników, jakby to można było, sądząc powierzchownie, przypuszczać, *pozostaną bowiem z nami ci, którzy chcą i umieją pracować*. Oni, prowadząc badania celowe, będą w każdej potrzebie zwracać się do miłośników nauki z zapytaniami, na które dotychczasowi korespondenci „Wisły“ po dawnemu nie odmówią odpowiedzi. Ubędzie więc tylko cząstka sił, niezdolnych do pracy samodzielnej, zmniejszą się kadry etnografów z imienia, ale bez przygotowania. Raz jeszcze powtarzamy, że nauka na tym ubytku nie straci. Naukę przecież posuwają naprzód nie masy, lecz jednostki najdzielniejsze. Tak było, jest i będzie. Podobnie jak swojego czasu Kolberg starczył za gromadę, jak sam Karłowicz wniósł więcej ducha naukowego, postępu, ożywienia i ładu, niż razem wzięci jego poprzednicy — tak będzie i musi być nadal. Nie obawiajmy się więc o przyszłość — ta będzie z nami; zbliżamy ją właśnie.

Ujmujemy w bulwar kamienny rzekę naszą, aby nie rozlewała się kapryśnie po piaskach, nie tworzyła mielizn i nie utrudniała żeglugi. Prąd jej nie osłabnie, lecz tylko się pogłębi.

IV.

„Wisła“ jest organem, poświęconym Antropologii krajowej.

Związek między Etnologią, Etnografją, Antropologją fizyczną i Prahistorją z każdym rokiem zacieśnia się coraz bardziej i do tego stopnia, że istnieje już cała kategoria zadań, których niepodobna zaliczyć do żadnej z tych nauk, gdyż należą po trosze do każdej, a żadna nie jest w nich dominującą. Takich badań i zadań, gdzie nauki wyżej wymienione oraz jeszcze niektóre inne (jak np. językoznawstwo, przyrodoznawstwo) przenikają się wzajem i wspierają, pojawia się i będzie się pojawiać coraz więcej.

W odczuciu tego ścisłego związku wszędzie już organa naukowe są poświęcone tak równomiernie Antropologii, Etnologii i Prahistorji, że wytworzył się nawet zwyczaj łączenia tych gałęzi wiedzy pod ogólną nazwą *Antropologii*, pojmowanej szeroko, jako nauka o człowieku.

Prawdziwą też chlubę przynosi twórcom „Wisły” zakreślenie przed laty jej programu odrazu na tak szeroką skalę, że i dziś nic do niego dodać i nie ująć nie można. „*Wisła*” ze swoim programem, urzędowo zatwierdzonym, **jest** w najszerszym znaczeniu tego słowa **organem, poświęconym Antropologii**. Program ten nie mógł być uwzględniany w całej szerokości jedynie dla braku pracowników. Stosuje się to przede wszystkim do *Antropologii fizycznej*.

Z tej gałęzi wiedzy „Wisła” pomieściła dotychczas zaledwie kilkanaście prac, wśród których tak ważną w badaniu kraju *Antropometrię* reprezentuje tylko 5 prac, dostarczonych przez 3 autorów.

Nie było to, powtarzamy, winą redakcji, gdyż ona różnemi czasy usiłowała rozbudzić żywszy ruch na tym polu, lecz jedynie braku pracowników i ogólnej obojętności do badań antropologicznych.

Tak jednak zostać nadal nie powinno. Praca nad poznawaniem człowieka i narodu musi iść równomiernie, musi brać pod uwagę wszystkie jego strony, a ponieważ Antropologia fizyczna kraju cała niemal jest do stworzenia, przypominamy, że łamy „Wisły” zawsze są dla antropologów otwarte. Co więcej, ponieważ skutkiem ograniczeń, o których wyżej, materiały etnograficzne bez uszczerbku dla etnografji, będą zajmować niewątpliwie mniej miejsca, przeto będziemy w możności, nawet w tych samych ramach, pomieszczać tu prace informujące oraz ułatwiające działalność praktyczną na polu antropologii. Znajdą też chętne pomieszczenie wszelkie materiały, pomiary i dane statystyczne, odnoszące się do fizycznej (cielesnej) strony ludu i ludności kraju.

Czasy i upodobania zmieniają się, daje się nawet już zauważyć zwrot na lepsze, może więc nadal będziemy szczęśliwsi, zwłaszcza, gdy użyteczna praca na tym polu jest równie łatwą nawet dla niefachowych uczonych, jak praca na polu folkloru.

Obok Antropologii należałoby tu postawić Archeologję. Ponieważ jednak *Archeologia przedhistoryczna* ma od lat kilku w Warszawie organ, znany czytelnikom „Wisły”, gdyż dostarczany im w charakterze dodatku – przeto działu tego, o ile chodzi o badania oryginalne, nie potrzebujemy w „Wiśle” rozszerzać.

Właściwa *Gieografia* rozrosła się w ostatnich czasach tak potężnie (oczywiście nie u nas), że o łącznym traktowaniu jej z wyżej wymienionymi naukami nigdzie niema nawet mowy. W naszym czasopiśmie rola gieografji sprowadza się do szczuplejszego zakresu: gieografji w zastosowaniu do antropologii, etnogra-

fji i taką tylko pozostawiamy w naszym programie. To samo należy rozumieć o *Statystyce*.

Tyle o roli „Wisły“ w zakresie działalności badawczej. Po za tą rolą skarbnicy materiałów i przyczynków oryginalnych do znajomości ludu i kraju — zadaniem naszego czasopisma jest pośredniczenie między nauką ogólną, a czytelnikami przez zapoznanie ich z ruchem ogólnym na polu naszych nauk, zapoznanie z wybitniejszymi i ciekawszymi pracami, poglądami i odkryciami.

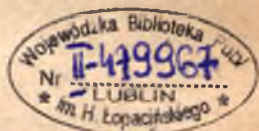
Nie każdy może za tym ruchem śledzić bezpośrednio, a jednak obowiązkiem każdego jest wiedzieć co się na tem polu dokonywa za granicą.

Pamiętajmy, że niewolno stać w miejscu wobec ogólnego pochodu, bo kto w tych warunkach stoi — ten się cofa.

Otóż tę część działalności trzeba nam wzmocnić, i o ile skromne środki nasze na to pozwolą, postaramy się dawać jaknajwięcej sprawozdań i streszczeń z prac ciekawszych i najwybitniejszych. Przyczyni się to niewątpliwie do zainteresowania tych czytelników — którzy szukają w „Wisły“ tylko nauki — a do pogłębienia znajomości przedmiotu wśród tych, którzy znoszą cegiełki do gmachu naszej nauki.

Tak więc program „Wisły“ nie ulega żadnym zmianom zasadniczym, będzie tylko uwzględniany bardziej równomiernie, to jest w całej obszerności, zgodnie z współczesnymi potrzebami nauki polskiej.

Erasm Majewski

1000897464

Biblioteka im. Hieronima
Łopacińskiego w Lublinie

8428